

Valtiovarainvaliokunnan liikennejaostolle

Asiantuntijapyyntö 13.10.2022

Viite: HE 154/2022 vp

Kuntaliiton lausunto hallituksen talousarvioesityksestä vuodelle 2023 teemasta kävelyn ja pyöräilyn edistäminen

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua liikennejaostolle asiasta. Lausunnon liitteenä on Kuntaliiton kuntatalouden yleislausunto talousarvioehdotuksesta.

Kävely- ja pyöräilyinfran tavoitteita tulee tukea

Kävelyn ja pyöräilyn edistäminen on olennainen osa liikenteen ilmastotyötä ja turvallisen ja turvallisen liikkumisen houkuttelevuutta.

Suomi tavoittelee 30 prosentin kasvua kävelyn ja pyöräilyn matkamääriin vuoteen 2030 mennessä. Kävelyn ja pyöräilyn edistämishajelmalla on tavoitteena parantaa kävelyn ja pyöräilyn edellytyksiä kunnissa ja tukea liikenteen kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä ja kansanterveyden parantamista (valtioneuvoston periaatepäätös 2018). Hallitusohjelman tavoitteena on liikenteen päästöjen puolittaminen vuoteen 2030 mennessä. Liikenne12 -suunnitelman strategisena linjauksena on, että kestävien liikkumismuotojen osuus kasvaa ja liikenteen kasvihuonekaasupäästöt vähenevät. Valitettavasti nämä tavoitteet ovat toteutuneet heikosti viime vuosien budjettirahoituksessa.

Valtio on ohjannut tukea kuntien vaikuttaviin kävely- ja pyöräilyhankkeisiin investointiohjelmalla. Valtionavustuksen ehtona on kuntien omavaraisuusosuus (vähintään 50 %). Avustusta on jaettu vuosina 2018 ja 2019 3,5 milj. euroa/v, vuonna 2020 31,5 milj. euroa, vuonna 2021 28,5 milj. euroa ja vuonna 2022 4 milj. euroa. Talousarvioesityksessä vuodelle 2023 kävelyn ja pyöräilyn investointiohjelman esitetään vain 3,5 milj. euroa.

Toteamme, että **valtiontuki tulee nostaa vähintään fossiilittoman liikenteen tiekartassa ja Liikenne 12 -suunnitelmassa esitetulle tasolle 30 milj. euroa/v.**

Kunnat eri puolilta Suomea ovat aktiivisesti hakeneet valtiontukea investointiohjelmasta, jonka laatukriteerit ovat myös tiukat. Rahoitustason jyrkät heilahtelut viestivät väistämättä siitä, että valtio ei ole sitoutunut asiaan. Laadukkaan infrastruktuurin toteutusta pystytään toteuttamaan 3,5 miljoonan määrärahalla hyvin rajallisesti. Todetakoon vertailun vuoksi, että esimerkiksi Joensuun kaupungin pyöräilyn ja jalankulun investoinnit olivat vuonna 2020 3,6 milj. euroa ja Helsingin kaupungin pyöräilyinfran budjetti 19,5 milj. euroa.

Valtion panostukset maantieverkolla

Jotta kävelyn ja pyöräilyn isot hyödyt yhteiskunnalle saataisiin realisoitumaan, **valtion tulisi lisätä rahoitusta myös sen omaan kävely- ja pyöräilyinfran.** Liikenne12:ssa osoitetaan vuosille 2021-2032 perusväyläpidon parantamisrahoitusta kävelyä ja pyöräilyä edistäviin kohteisiin valtion verkolla varsin vaatimattomasti 10 milj. euroa/vuosi. Kävely- ja pyöräilyinfran laajempia hankekokonaisuuksia tulisi rahoittaa **myös kehittämisinvestointien rahoituksesta**, eikä toimia vain niukalla perusväyläpidon rahoituksella. Rahoituksen nosto parantaisi myös mahdollisuuksia kuntien kanssa yhteistyössä toteutettaviin seudullista pyöräilyverkoston parantaviin hankkeisiin, joissa resursseja suunnataan pyöräilyn potentiaalin kannalta vaikuttavimpiin kohteisiin.

Pyörämatkailu

Pyörämatkailu on Suomelle iso mahdollisuus niin kotimaan kuin ulkomailta Suomeen suuntautuvan matkailun osalta. Kuntien ja alueiden kannalta on olennaista, että pyörämatkailun edistämiseen saadaan pysyviä rakenteita. **Pyörämatkailukeskuksen** hyvin käynnistyneen toiminnan **jatkuvuuden turvaaminen** on tärkeää. Valtakunnallisen pyörämatkailun koordinointiin, kehittämiseen ja markkinointiin tulisi osoittaa edelleen hankerahoitusta.

SUOMEN KUNTALIITTO

Miira Riipinen, johtaja
Yhdyskunta- ja ympäristöyksikkö

Johanna Vilkuna, kehittämisspäälikkö
Yhdyskunta- ja ympäristöyksikkö

Liite:**Kuntaliiton kuntatalouden yleislausunto talousarvioehdotuksesta****Valtion kuntalinjaukset vuonna 2023 lähellä neutraalia**

Sanna Marinin hallituksen tavoitteena on ollut pitää kuntatalous koko maan tasolla neutraalina suhteessa valtion päätösperäisiin toimiin. Lisäksi hallitus on päättänyt korvata kunnille sekä koronaepidemiasta että Ukrainan sotaa pakenevien henkilöiden palveluista aiheutuvat laskennalliset lisäkulut. Lähes neutraali kunta-valtio-suhde on toteutunut kuluneella hallituskaudella varsin hyvin, vaikka valtionosuuksien ja kuntien toteutuneiden kustannusten lopullisesta mitoituksesta eli valtion ja kuntien välisestä kustannustenjaon tarkistusta ei saadakaan normaaliin tapaan tietoa vuosina 2023 ja 2024 sote-siirtymäsäännösten vuoksi.

Valtion ja kuntien välistä kustannustenjaon tarkistusta ei otettu huomioon myöskään vuonna 2022, jolloin sen kuntien valtionosuutta lisäävä vaikutus olisi ollut +564 miljoonaa euroa. Hallitus onkin toimiansa lomassa toteuttanut myös pysyviä leikkauksia kuntien peruspalvelujen valtionosuusmäärärahaan.

Vuodelle 2023 valtion talousarvioehdotus esittää uutta, 43 miljoonan euron suuruista leikkausta kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen. Se on noin yksi prosentti kuntien peruspalvelujen valtionosuuden ja verotulomenetysten korvausten yhteissummasta vuonna 2023. Leikkauksesta pysyväksi kuntien tulopohjan heikennykseksi jää 33 miljoonaa euroa.

Vuonna 2023 kuntien peruspalvelujen valtionosuusprosentti laskee 1,50 prosenttiyksiköllä 22,09 prosenttiin. Lasku aiheutuu valtionosuusleikkauksen ohella siitä, että rahoitus uusiin valtionosuusjärjestelmän lisäosiin (hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen, asukasmäärän kasvun ja syrjäisyyden lisäosat) otetaan järjestelmän sisältä eli pienentämällä muuta kunnille maksettavan valtionosuuden määrää.

Kuntien talousnäkymät eivät kestä uusia valtionosuusleikkauksia

Venäjän hyökkäys Ukrainaan on kääntänyt energian, raaka-aineiden sekä ruuan hinnat kuluvana vuonna jyrkkään nousuun. Pitkittynyt inflaationäkymä nousevine korkoineen ja keskimääräistä kovempine palkkapaineineen haastaa kuntia, mutta erityistä huolta kunnissa herättää talouden ja kuntatalouden muutoksiin liittyvä epävarmuus.

Epävarmuutta liittyy erityisesti vuoden 2023 alussa toteutuvaan kaikkien aikojen mitavimpaan julkisen sektorin uudelleenjärjestelyyn: hyvinvointialueuudistukseen, jonka lopulliset vaikutukset kuntatalouteen selviävät vasta vuoden 2022 tilinpäätöstietojen valmistuttua. Uudistuksen myötä nopeasti kasvavat ikääntymiseen liittyvät menopaineet siirtyvät hyvinvointialueiden ja valtion harteille. Toisaalta uudistus muuttaa yksittäisten kuntien taloutta pysyvästi ja kasvattaa kuntien suhteellista velkaantuneisuutta rajusti. Samalla se myös kaventaa kuntien talouden liikkumavaraa, kun kunnan tulot ja menot supistuvat noin puolella.

Kertaluonteisten ajoitustekijöiden, arviolta 1,2 miljardia euroa, vuoksi vuosi 2023 on kuntataloudessa kuitenkin poikkeuksellisen vahva. Vahvojen talouslukujen ja kuntatalouden rahavirtojen suurten prosenttimuutosten taakse kätkeytyy kuitenkin kustannusten poikkeuksellisen ripeä kasvu. Ripeään nousuun vaikuttaa inflaation ohella kunta-alan ansiokehitys.

Kuntatalouden tehtävät painottuvat 2023 lähtien varhaiskasvatukseen ja koulutukseen, joiden laskennallinen palvelutarve pienenee. Valtionvarainministeriön ennuste pitääkin sisällään tiukan menokurin, jossa kuntatalouden toimintamenot kasvavat vuosina 2024–2026 keskimäärin 2,9 prosenttia vuodessa. Verorahoitus kasvaa suurin piirtein samaa vauhtia, mutta muuttoliikkeen, rakennetun ympäristön korjaustarpeiden sekä vihreän siirtymän edellyttämä investointien kasvu painaa kuntatalouden rahoituksellisen tasapainon miinukselle. Korkojen nousu kiristää myös kuntataloutta.

Kuntatalouden ennuste saavuttaa vuonna 2023 kuitenkin hallituksen sille asettaman nimellisen rahoitusasematavoitteen (nettoluotonanto -0,5 % suhteessa bruttokansantuotteeseen). Rahoituksellisen tasapaino heikkenee keskipitkällä aikavälillä. Akuutti talouskriisi vaivaa kuitenkin vain pientä joukkoa kuntia. Painelaskelman mukaan laskennallinen talouden sopeutuspaine (toiminnan ja investointien rahavirran alijäämä) kasvaa kehyskauden lopussa kaikissa kuntakokoryhmissä, suhteellisesti eniten pienimmillä kunnilla. Kuntatalous ei kestä tulevalla hallituskaudella uusia, kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen kohdistuvia leikkauksia.

Minna Punakallio, pääekonomisti

